

ANDOVER-HARVARD LIBRARY

AH 61YF E

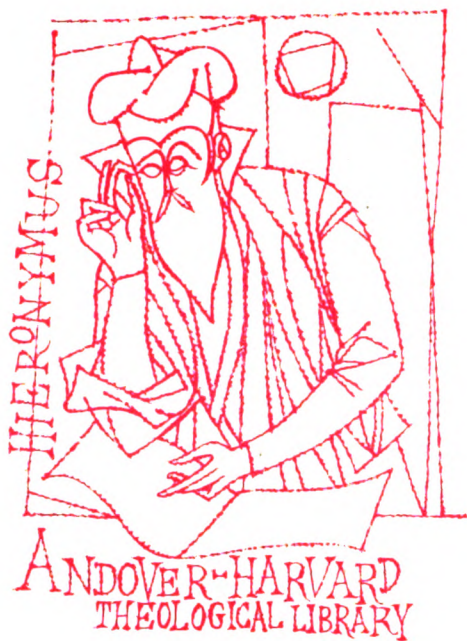

Rec'd 1970.2

V25-26

1881-1882

7

MEDEDEELINGEN

VAN WEGE HET

NEDERLANDSCHE ZENDELINGGENOOTSCHAP;

bijdragen tot de kennis der zending en der
taal-, land- en volkenkunde van
Nederlandsch Indië.

UITGEGEVEN DOOR

BESTUURDERS VAN VOORNOEMD GENOOTSCHAP.

VIJF EN TWINTIGSTE JAARGANG.

TE ROTTERDAM, BIJ
M. WYT & ZONEN.

Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap.

1881.

~~Neth 9095.5~~

Minot fund

I N H O U D.

Land- en volkenkunde van Nederlandsch-indië.

Bladz.

Poenden, door J. KREEMER.	1.
De geestesarbeid der Alifoeren in de Minahassa gedurende de heidensche periode. (Eene voorlezing), door N. GRAAFLAND.	97.
Hoe de Javanen hunne tanden verzorgen, door J. KREEMER.	197.
Geophagie, door denzelfden.	293.

Algemeene Land- en Volkenkunde.

Het Indische Kluizenaars- en Monnikenleven. (Eene voorlezing), door Prof. Dr. H. KERN.	136.
Circulaire van het Anthropologisch genoots. te Hamburg.	206.

Dagboeken, Verslagen en brieven uit de Zending.

Brief van W. M. DONSELAAR, uit de dagen toen hij geroepen werd Babauw voor Makasser te verlaten . . .	12.
Berigt nopens den voortgang der Evangelisatie in de Minahassa over het jaar 1880.	165.
Statistieke opgaven van het aantal gedoopte volwassenen en kinderen, aangenomen lidmaten en ingezegende huwelijken in de Minahassa, gedurende het jaar 1880. .	187.
Staat der genootschapscholen in de Minahassa, op ult ^o . December 1880.	193.
Onze zending op Java in hare werking beschouwd, door J. BODDÉ.	210.
Uit het verslag betrekkelijk de inlandsche Christengemcenten in den werkkring van den Hulpprediker te	

Sonder, over het jaar 1879, ingediend bij het Bestuur over de Protestantsche kerken in Nederlandsch-indië, door J. ALB. F. SCHWARZ	236 en 297.
Staat der gemeenten in Kediri – Madioen op ult ^o . 1880.	254.
Verslag mijner verrichtingen en bevindingen gedurende het jaar 1880, door J. KRUYT	303.
Staten van de gemeenten, scholen en zieken, behoorende tot den werkring van den zendeling te Môdjô-warnô over 1880	311.
De vrouwen in de Minahassa, door N. GRAAFLAND . . .	316.

De Zendingwetenschap.

De godsdiensten uit het oogpunt der zending, door J. C. NEURDENBURG	25.
De houding, die den christen voegt ten aanzien van de godsdiensten van niet-christenvolken, naar het Engelsch van den Zendeling J. THOMSON, M. A., te Calcutta. . .	255.
De paedagogische waarde van het onderwijs in handen- arbeid op de scholen, door N. GRAAFLAND.	265.
De voortgang en bevestiging der Evangelieverbreiding in Nederlandsch Oost-indië, door J. C. NEURDENBURG. . .	339
<i>Bijlage</i> I. O. G. HELDRING'S voorstellen in 1855 . . .	360.
<i>Bijlage</i> II. Rapport van W. FRANCKEN, AZ. op deze voorstellen	364.
<i>Bijlage</i> III. Id. van D. PIJZEL.	376.
Het oogpunt waaruit de Zending de niet-christelijke gods- diensten in Nederlandsch-indië te beschouwen heeft, door N. GRAAFLAND.	388.
Geen bevoorrechting maar recht, door Dr. A. H. CH. VAN LEEWEN	404.

Varia.

Acten-stukken in zake de vestiging van den Islam in Bolaäng-Mongondou	79.
Waar was Dr. LIVINGSTONE, toen de Boeren in 1852 SECHELE aanvielen? door J. C. NEURDENBURG.	93.

DAGBOEKEN, VERSLAGEN EN BRIEVEN UIT DE ZENDING.

Brief van W. M. DONSELAAR, uit de dagen toen hij
geroepen werd Babauw voor Makasser te verlaten. (1)

Babauw, den 25sten Mei 1851.

Hooggeachte Bestuurders!

De brieven des Bestuurs, dd. 2 Augustus, 21 December en 21 Januarij l.l. ontving ik gelijktijdig, op den 10^{den} dezer. Zoo onverwacht als treffend waren mij de besluiten aangaande de Timorsche missie in het algemeen en mij in het bijzonder, in de beide laatstvermelde brieven medegedeeld. Ware mij, in de eerste tijden van mijn verblijf op Timor, een andere zendingpost aangewezen, niets zou mij aangenamer hebben kunnen zijn, en ik zoude geen oogenblik gearzeld hebben Timor voor een' anderen werkkring te verlaten. Thans echter meen ik aan het besluit des Bestuurs, om mij van Timor te verplaatsen, niet te mogen voldoen, zonder eerst den toestand van

(1) Aanleiding tot het opnemen van dezen brief is te vinden in eene schijnbaar weinig beteekenende omstandigheid, het verzenden van eene bijdrage uit de gemeente van Babauw op Timor, „als een blijk van erkentelijkheid voor hetgeen het Genootschap vroeger voor haar deed.” Er wordt zoo vaak getwijfeld aan den invloed der Evangelieprediking, en toch doen zich gedurig teekenen op, die getuigen, dat die prediking nergens geheel vergeefs geweest is. Babauw heeft thans het voorregt in den Hulpprediker J. F. NIKS een' herder en leeraar te bezitten, die de belangen der gemeente ter harte neemt. Het zal ook dezen niet ongevallig zijn nog eens te vernemen, met welke gevoelens DONSELAAR haar verliet.

mijn' tegenwoordigen werkring en de vooruitzigten, die dezelve aanbiedt, zoo naauwkeurig en duidelijk mij mogelijk is, voor Bestuurders te hebben bloot gelegd. Dat ik, volgens hun besluit, mijn' tegenwoordigen post, niet zoo dra mogelijk verlaat en mij naar elders begeef, daartoe meen ik vrijheid te vinden in de brieven van Bestuurders zelve, daar mij, naar luid dier brieven, alléén eene stellige zending wordt gegeven, in de veronderstelling, dat ik ongetwijfeld Timor voor een' anderen werkring zou willen verlaten, indien mij de weg daartoe werd opengesteld. Ofschoon ik Bestuurders warmen dank verschuldigd ben voor het bewijs hunner liefde zorg, zoo zou ik echter meenen, ontrouw te zijn aan mijne roeping en verpligting als zending, en het ook voor den Heer niet kunnen verantwoorden, indien ik alleen, om het minder aangename van mijn' tegenwoordigen post, een' anderen verlangde. Ik wil daarom trachten den staat en de vooruitzigten van mijn' tegenwoordigen werkring met getrouwheid voor te stellen, opdat Bestuurders kunnen oordeelen of het in het belang der zending al dan niet wenschelijk zij, dezen post te blijven bezetten of dien in te trekken. Mogten er voldoende redenen gevonden worden, om tot het eerstgenoemde te besluiten, dan verlang ik niet, mijne tegenwoordige standplaats met eene andere te verwisselen.

Naar mijn inzien had men op Timor, zoo min als op de Z.W.-eilanden, eene zending moeten aanvangen, zoo lang er nog andere eilanden in onzen Archipel waren, die voor de bedoelingen des Genootschaps een veel gunstiger arbeidsveld aanboden; en het is, dunkt mij, alleen toe te schrijven aan de gebrekkige kennis van de landen en volken onzer O.-Indische bezittingen, die vroeger in het vaderland

bestond, en die eerst in de laatste jaren aanmerkelijk is verbeterd, dat men tot eene zending op zulke ongelukkige en afgezonderde eilanden, als inzonderheid de Z. W.-eilanden, heeft kunnen besluiten, of liever, dat Bestuurders die hebben kunnen goedkeuren, want zij was eigenlijk het werk van de zendelingen KAM en LE BRUYN. (Maandberigt 1829, p. 50). De gedachte is wel eens bij mij ontstaan, hoe het toch kon wezen, dat men in eene zaak, zoo geheel ter liefde van Christus en onder afsmeeking van zijne leiding en zijnen bijstand, door de edelste christenen ondernomen, zoodanig kon mistasten; doch ik kom meer en meer tot de overtuiging, door mijne eigene levenservaring versterkt, dat de Heer zijne volgelingen vooral ook door hunne eigene ervaringen wil leiden en onderwijzen, en alzoo de hun van Hem geschonkene vermogens, hoe langer zoo meer, wil leeren aanwenden en oefenen, om door ondervinding wijsheid op te doen.

De eerste maal dat, na de vestiging van Br. LE BRUYN op Timor, in de maandberigten, van Babauw wordt melding gemaakt is in den jaargang 1823, p. 49, waar gezegd wordt, dat genoemde broeder in Junij 1821 zich naar die plaats begaf, „om de aldaar aanwezige christenen te bezoeken en een ontwerp te beramen tot de oprigting van een schoolhuis.” De twee volgende jaargangen der berigten niet bezittende, vind ik wederom een berigt, en wel een zeer gunstig omtrent Babauw in de mededeelingen van den zending TER LINDEN in den jaargang 1828, p. 157; want, ofschoon TER LINDEN niet bepaaldelijk genoemd wordt als berigtgever, zoo schijnt mij uit den stijl en den geest dezer berigten met zekerheid te blijken, dat geen ander dan hij, van de in dat verslag genoemde zendingen, de

steller kan wezen. Aldus luidt hetzelfde: „Hier bloeit eene kleine, lieve gemeente, van welke vele leden hartelijke, opregte, eenvoudige christenen zijn. Twee avonden achtereen was ons huis gevuld met heilbegeerige zielen. De school is hier ook in een' geregelden staat; zij telt 57 leerlingen. De onderwijzer, een jonge inlandsche medehelper, van voortreffelijke zeden, en met de noodige school- en godsdienstkennis toegerust, leidt en bewaakt deze teedere zielen met alle zorgvuldigheid, en wij stonden verbaasd over de vorderingen der aan zijne zorg toevertrouwde kinderen. Roerend was ook hun gezang, en wij konden onze aandoening naauwelijks bedwingen, bij het zien van het groote werk, dat de Heer onder de heidenen heeft gewrocht.” Om de waarde van dat berigt te beoordeelen, moet vooreerst in aanmerking worden genomen, dat de berigtgever, gelijk uit zijn verslag blijkt, toen eerst twee maanden zich in Indië bevond, en ten tweede dient het vergeleken te worden met de latere mededeelingen van dezen zelfden broeder. In het oogvallend zijn de tegenstrijdigheden tusschen de vroegere en latere verslagen van dezen anders zoo uitmuntenden en bekwamen zendeling, die ik vooral daaraan meen te moeten toeschrijven, dat hij, vol geestdrift, zich ligtelijk door den schijn liet vervoeren en later, bij naauwkeuriger kennis van zaken, zijne vroegere berigten moest terugnemen. In het algemeen vertoonen zijne mededeelingen van Timor en Rotti iets hooggekleurds en overdrevens, zoo als ook reeds blijkbaar is uit de weidsche benamingen van „koning, eersten minister, paleis, voorname dame, jongeling van aanzienlijken huize” en dergelijke in zijne verslagen voorkomende.

Een berigt van Br. HEIJMERING, (Maandberigt. 1837, p. 189) luidt aldus. „De opkomst der heidenen tot het

gehoor des woords overtreft die der gedoopten. Indien het de nieuwhed der zaak niet is, die deze lieden zoo ijverig maakt, dan zou men genoodzaakt zijn de kerk aldaar te vergrooten. De groote toeloop der heidenen heeft bijzonder des Zondags plaats. Men heeft mij verhaald, dat deze menschen dan niet werken, maar den dag geheel besteden aan hunne geestelijke belangen."

Toen ik mij in 1847 in het binnenland vestigde en de hulpzending PELLO nog te Babauw werkzaam was, had die toeloop van heidenen echter al geheel opgehouden, en evenmin kon ik iets bespeuren van dat rusten op den Zondag en dat behartigen van geestelijke belangen, maar wel nam ik overal het tegendeel waar, ook onder de christenen. Door medewerking van den Resident GRONOVUS, werd het aantal scholieren te Babauw en omliggende kampongs aanzienlijk vermeerderd en kon Br. HEIJMERING gunstige berigten aangaande de scholen mededeelen; doch later, gelijk zich uit den aard der zaak liet verwachten, leverden deze scholen hem weder stof tot klagen. In het algemeene verslag van 1842 p. 135 heet het „Op Timor zelf had Br. HEIJMERING in den laatsten tijd bij zijn werk minder aanmoediging dan te voren. De scholen door hem in de binnenlanden opgerigt, leden er veel door de slechte opkomst der leerlingen."

De slotsom dezer verschillende berigten komt, duukt mij, hier op neder, dat het doorgaans te Babauw, gedurende al de jaren, dat eene zending op Timor gevestigd was, noch met de gemeente, noch met hare uitbreiding, noch met de school gunstig is gesteld geweest, maar dat dit alles meestal in zeer gebrekkigen toestand verkeerde. En dit kan ook volstrekt geen verwondering baren. Is het toch voor eene gemeente in het vaderland reeds noodzakelijk voor haren wasdom in de genade en kennis van

den Heer Jezus, dat zij aanhoudend en gezet worde be- diend met prediking, onderwijs, bezoek, enz., hoeveel te meer is dit hier noodig, waar men buiten dat genoeg- zaam alle andere middelen tot opleiding mist, waar de onkunde zoo diep, de vatbaarheid zoo gering, de be- hoefsten zoo menigvuldig, het gevaar om af te wijken en te verachten zoo groot is en de zedelijke krachten zoo zwak zijn. Indien ergens, dan behoeft voorzeker eene nieuwelings uit onbeschaafde en onkundige heidenen opgerigte ge- meente, wier beste leden nog slechts kinderen en zuige- lingen in Christus zijn, aanhoudend toezigt en onderwijs, en bij gebrek hiervan kan het niet bevreedden, wan- neer alles kwijnt en verflaauwt. Hoe zouden dan ook die enkele bezoekreizen van den zendingleeraar te Koe- pang, wiens betrekking hem voornamelijk aan deze laatst- genoemde plaats verbond, voldoende hebben kunnen zijn, om in de behoeften van de gemeente te Babauw te kuunen voorzien, en haar te bevestigen, op te bouwen en uit te breiden? Het is waar, er waren onderwijzers gevestigd, aan wie, behalve het werk in de scholen, ook die arbeid was opgedragen, doch met weinig uit- zondering behoeven onze inlandsche meesters zelve aan- houdend toezigt en aansporing, en indien het hun ook niet aan christelijken zin en ijver ontbreke, dan missen zij toch die meerdere bekwaamheid en die helderder en grondiger godsdienstkennis, die de zending, door zijne betere opleiding en vorming kan bezitten, en die onontbeerlijk zijn voor het behoorlijk volvoeren en wel- gelukken van zoodanigen arbeid.

Het was dan ook geenszins zoo bevreedend, dat ik, bij mijne vestiging in het binnenland, den toestand van gemeente en school zoodanig vond, als ik dien in mijne brieven van Sept. 1847 en Aug. 1848 (Maandberigt 1848

No. 11 en 1849 No. 5) aan Bestuurders voorstelde. Het aantal christenen bevond ik toen tachtig te bedragen, namelijk negen en veertig mannen en een en dertig vrouwen, onder welke tien, die belijdenis van hun geloof hadden afgelegd. In een bericht van Br. HEIJMERING (Maandbericht 1836, p. 8) wordt het getal christenen in de gemeente te Babauw op twee honderd en één bepaald, doch hierbij zijn ongetwijfeld de christenen van de naburige kampongs mede begrepen. Sedert mijne komst te Babauw werd het getal lidmaten aldaar met tien en in het geheel, de omliggende plaatsen medegerekend, met zeventien vermeerderd. Twaalf paren bevestigde ik in den echt, waaronder zes paren te Babauw, terwijl ik aan drie en twintig kinderen en zeven volwassenen, bijna allen ter laatstgenoemde plaats, den Doop bediende. Tot de kennis nu van den tegenwoordigen toestand der gemeente verwijs ik voornamelijk naar mijnen brief van 1 April, die waarschijnlijk reeds bij Bestuurders zal ontvangen zijn. Daaruit blijkt, dat, bij veel gebrekkigs en onvolkomens, aanvankelijk eenige verandering ten goede plaats heeft, dat er eenige meerdere belangstelling begint te ontwaken, dat bij sommigen de lust tot onderzoek aanwakkert en dat inzonderheid de lidmaten, die de kern der gemeente vormen, zich over het algemeen door een' christelijken wandel gunstig onderscheiden. Tevens blijkt uit dat schrijven, dat er eene organisatie der gemeente tot stand kwam door de aanstelling van vier opzieners, die door hunnen christelijken zin en wandel, als ook door hunnen stand, voor deze betrekking geschikt bezitten. In menig opzigt heb ik reeds het nut van deze nieuwe inrigting ondervonden en ondervind dat ook nu weder bij den verkoop der Bijbels, die ik onlangs heb ontvangen, en waarvan aan elk hunner een bepaald getal is toevertrouwd.

Mede is een aanvang gemaakt met de inzameling van vrijwillige bijdragen ten behoeve van kerk en school, die in het vorige jaar nagenoeg eene som van f 100 opbrachten. Ook over de opkomst der scholieren heb ik minder te klagen, en de schoolbehoefte worden tegenwoordig grootendeels alleen tegen betaling verstrekt. De giften in de kerk bedroegen in 1848 f $88\frac{8}{20}$ in 1849 f $103\frac{6}{20}$ en in 1850 f $79\frac{4}{20}$, dus in dit laatste jaar werd, met de bovengemelde bijdragen, omstreeks f 180 receptissen verzameld. Hierbij moet wel in het oog worden gehouden het geringe aantal christenen en de diepe armoede der bevolking. Met f 347 van elders geschonken bedraagt ons kerkfonds op het oogenblik bij de f 800 receptissen.

Moet het de wensch van het Genootschap wezen, dat overal, waar het gemeenten uit de heidenen sticht, deze vroeger of later zich zelve kunnen staande houden en daartoe de noodige middelen in haren eigen' boezem vinden, op de geheele verwezenlijking van dien wensch, gelijk ik mede in mijnen laatsten brief schreef, bestaat hier vooreerst nog geen uitzigt. De armoede der bevolking en hare karige bronnen van bestaan onthouden haar daartoe de vereischte middelen. De geheele bevolking van Babauw zal ongeveer een zes à zevenhonderd zielen, en met die der omliggende kampongs mede gerekend, tusschen de twee en drieduizend bedragen; doch ingeval deze allen, met den tijd, het Christendom omhelsden, dan geloof ik niet, dat zij meer dan een drie à vierhonderd gulden 's jaars zouden kunnen bijeen brengen, want de tegenwoordige christenen behooren reeds tot de meest gegoeden alhier, d. i. zij zijn grootendeels bezitters van rijstvelden. Deze rijstvelden zijn reeds bezwaard door het Gouvernement met de betaling van een tiende gedeelte der

opbrengst, dat hier, bij den veelal schralen oogst, eene vrij bezwarende belasting is. Uit dezelve worden de traktementen gevonden van de posthouders te Babauw en te Pritti, waarvan de eerste maandelijks f 40 en de ander f 20 geniet. (1)

En wat nu de uitbreiding van het Christendom in deze streken betreft, ook dienaangaande zijn de uitzigten beperkt. Gelijk ik boven meldde, bedraagt de bevolking van Babauw en omliggende kampons tusschen de twee en drieduizend, misschien wel volle drieduizend zielen, die over eene landstreek van twee à drie uren in lengte en breedte verspreid wonen. Een deel dezer bevolking bestaat uit Timorezen, en de stomtheid, onvatbaarheid en onverschilligheid van het grootste deel dezer menschen laat vooreerst nog weinig van hen hopen. Het grootste deel bestaat uit Rottineezen en zoogenaamde burgers, dat zijn personen, die hier geboren zijn en wier voorouders hier reeds gevestigd waren. Onder dezen nu zoude zich het Christendom kunnen uitbreiden, en te Babauw alléén, bij voortgezette arbeid, met den tijd eene gemeente kunnen ontstaan van vier à vijfhonderd zielen. Doch tot verdere uitbreiding in de binnenlanden van Timor en onder de eigenlijke Timoreesche bevolking bestaat, naar mijn inzien, bij den tegenwoordigen maatschappelijken toestand der Timoreezen en hunne zeer verspreide woonplaatsen geen vooruitzicht. Dit zal, buiten hetgene, door Br. SCHOT en mij, reeds gezegd is over Amarassie en Amabie, nog nader kunnen blijken uit de verslagen onzer reis naar het rijk van Amanoebang, die wij onlangs naar Rotterdam hebben verzonden.

(1) Den Broeders in Deutschland, die meenen, dat het in Oost-Indië zoo gemakkelijk is gemeenten te vormen, welke in eigen onderhoud voorzien, worde deze opmerking ter overweging aanbevolen. Zij geldt voor gansch Indië. N.

Ik meende dus, met het oog op een land, dat zulk een ongunstig zendingveld aanbiedt, met volle regt te kunnen zeggen, dat het voor den arbeid en de bedoelingen des Genootschaps ongelukkig gekozen is, en verschil derhalve geheel in gevoelen, van het Hulp-zending-genootschap te Koepang, dat in vroegere jaren, ten tijde van LE BRUIJN, aan het Hoofdbestuur schreef: „Gelukkiger keuze, dan om het eiland Timor te nemen tot een voornaam Zending-establisement is er welligt nimmer gedaan.” (Maandberigt 1828, p. 4). Ook Br. HEIJMERING schreef in 1840: „Onze Zendingen moesten reeds voorlang onder de bergbewoners van Timor, zoowel als onder de Rottineezen, geplaatst zijn geweest. Nu spreken wij nog niet eens van zoovele andere eilanden, die onder deze Residentie behooren, en tot welke wij toegang hebben, of immers kunnen trachten te verkrijgen. Wat toch zijn een paar zendingen met eenige inlandsche schoolmeesters onder eene bevolking van ten minste 400,000 zielen, die geacht worden deze eilanden te bewonen?” (Maandberigt, 1841 p. 11, 12). Doch bij deze opgave der bevolking, zal men regt kunnen oordeelen, moet noodzakelijk in aanmerking genomen worden de oppervlakte van den grond, dien zij bewoont, en dan wordt dit getal van 400,000 zielen, dat op zichzelf genomen nog al klinkt, al vrij gering. Volgens de berekening toch van den luitenant ter zee P. MELVILL VAN CARNBÉE geplaatst in den Almanak voor Nederlandsch Indië, wordt alleen de oppervlakte van de eilanden Timor en Flores op 865 vierk. Geogr. mijlen geschat, waarvan Timor alleen 613 heeft. Deze opgaven bevestigen dus al weder, dat Timor, naar evenredigheid van deszelfs uitgestrektheid, eene zeer schrale bevolking heeft, en alleen uit dien hoofde, alle andere redenen nog daar gelaten, geen gunstig terrein voor den zendingarbeid oplevert.

Maar, ofschoon nu Timor zoo beperkte uitzigten voor de Evangelieverkondiging aanbiedt, en men het, naar mijne meening, nimmer tot zendingveld had moeten kiezen, immers zoo lang er voor de bedoelingen des Genootschaps elders veel gunstiger gelegenheid bestond, zoo is het echter eene andere bedenking, of, nadat door den arbeid des Genootschaps, aan een deel der bevolking de zegen des Christendoms is gebracht geworden, en nu het licht van het Evangelie aanvankelijk de duisternis doet wijken, thans vrijheid kan gevonden worden, hun dit weder te ontnemen en hen tot vorige duisternis of kwijning terug te laten keeren. Dit laatste zal toch zekerlijk plaats hebben, wanneer te Babauw geen zending meer zal gevestigd zijn. Wel heeft het Genootschap bepaald, dat, bij mijn vertrek, de medehelper PELLO mij te Babauw, onder toezigt van Br. HEIJMERING vervangen zal, doch van diens arbeid te dezer plaats is weinig goeds te verwachten. Ik voor mij geloof, dat PELLO in der daad een christen is, en daarbij heeft hij de gave van met vrijmoedigheid en zeker vuur te kunnen spreken, doch zijne kennis en godsdienst-begrippen zijn zeer gebrekkig en oppervlakkig, althans onvoldoende om met gewenscht gevolg voorganger en leidsman eener gemeente te zijn. Daarbij ontbreken hem de vereischten om genegenheid en vertrouwen te winnen, en zijne wijze van spreken en handelen doen hem vrij algemeen bij de inlanders als hoogmoedig beschouwen. Daarom zijn dan ook velen hier zeer tegen hem ingenomen, wat mij ook reeds vroeger gebleken is, en de opzieners te Babauw, benevens de schoolonderwijzers hebben reeds verklaard, dat, wanneer PELLO hier voorganger wordt, zij hun ontslag willen nemen. Ook Br. SCHOT, die hem gedurende zijn driemaandelijksch verblijf op Rotti

heeft leeren kennen, is van meening, dat PELLO aanhoudend toezigt behoeft. Daarbij is Broeder HEIJMERING ook al te ver in jaren gevorderd, nu reeds dicht nabij de 60, dan dat men van hem een geregeld bezoek naar het 6 uren van Koepang verwijderde Babauw zoude mogen verlangen. Naar menschelijke berekening kan deze broeder zijn' dienst te Koepang misschien nog een jaar of tien waarnemen, doch om bezoekreizen op dien afstand te doen, die hier niet anders dan te paard kunnen geschieden, daartoe geraakt hij natuurlijk hoe langer zoo meer buiten staat. Br. HEIJMERING schreef mij dan ook nog onlangs, na de ontvangst van zijn' laatsten brief van het Hoofdbestuur: „Men spoort mij aan, om weder met nieuwen ijver te beginnen; maar ik kan niet reizen dan bij zacht weêr, des morgens vroeg en laat des namiddags. Het Hoofdbestuur schijnt maar niet te kunnen gelooven, dat ik bejaard ben, en dat ik veeleer naar rust verlang, dan om weer op nieuw te beginnen.” Wordt dus Babauw aan de zorg van den medehelper PELLO overgelaten, dan durf ik met zekerheid voorspellen, dat het Christendom weder tot dien vorigen staat van kwijning terug zal keeren, waaruit het zich aanvankelijk begint te herstellen.

Ziet daar, hooggeachte Bestuurders! u, zoo naauwkeurig mij mogelijk was, blootgelegd den vroegeren en tegenwoordigen toestand van mijnen werkkring en welke uitzigten hij voor de toekomst aanbiedt. Ik heb getracht zulks met de meeste getrouwheid en onpartijdigheid te doen, opdat Bestuurders, daardoor kunnen geleid worden in de beraadslagingen over het lot van deze missie, althans zoo verre mijn eigen werkkring aangaat, aan de broederen HEIJMERING en SCHOT overlatende, wat zij aangaande de vooruitzigten nopens de Evangelieverbreiding te Koepang

en omstreken en op het eiland Rotti, naar hunne inzigten, meenen te moeten mededeelen. Ware ik alleen met mijn eigen belang te rade gegaan, dan zou ik voorzeker geen oogenblik gearzeld hebben, nu mij de weg daartoe openstaat, mijne tegenwoordige standplaats, die voor het uitwendige zoo weinig aangenaams oplevert, te verwisselen met eene andere, die, in dit opzigt althans, veel uitlokkender is. De grond van Babauw is zoo dor en onvruchtbaar, dat behalve de maïs in den regentijd, er genoegzaam geen enkel eetbare plant of vruchtboom tieren kan; en zelfs de kokosboom is er schaarsch en schraal. Eene proeve, in het vorige jaar genomen, om een groentetuintje bij mijne woning aan te leggen, mislukte wegens dezelfde oorzaak. Alleen de rijstvelden, die op eenigen afstand liggen, verschaffen met de maïstuinen levensonderhoud aan de bevolking, en dit dikwerf nog schraal genoeg, daar inzonderheid het rijstgewas, wegens ongedierte en gebrek aan water, na schralen regentijd, aan veel mislukking is blootgesteld. En van die rijstvelden moet zelfs het drinkwater worden gehaald, daar het water in de putten te Babauw zelf, geene enkel uitgezonderd, ziltig en brak is. Voor het uiterlijke heeft Babauw dus niets aantrekkelijks, en dit kan mij dan ook aan deze plaats niet binden.

Moge nu de Heer der Gemeente aan Bestuurders, bij hunne overwegingen, wijsheid verleenen, om zoodanig te beslissen als meest bevorderlijk is aan de belangen van Zijn rijk en deszelfs uitbreiding in deze gewesten. Met deze bede beveel ik mij bij voortdoring in hunne belangstelling en hun gebed en noem mij met liefde en hoogachting, enz.

FEB 12 '60 H

